

KAM

na

kachničky

mandarínské

Kachnička mandarínská je nepůvodním druhem vrubozobého ptáka, se kterým se stále častěji můžeme setkat i na našich vodách. Není ovšem druhem invazivním, který by se rychle a nekontrolovaně šířil a negativně ovlivňoval druhy původní. Možnými vlivy kachniček na životní prostředí se zabývalo několik studií, nicméně žádný významný negativní vliv zjištěn nebyl. Naopak bývá zmiňován možný význam evropských ptáků z hlediska ochrany druhu – celosvětová populace divoce žijících kachniček mandarínských (v původním areálu rozšíření včetně introdukovaných ptáků v Evropě a jinde) je

odhadována na 65 – 66 000 jedinců (což je méně, než kolik obyvatel má okresní město Most). Evropští ptáci by tedy mohli sloužit jako záložní populace v případě ohrožení druhu v původním areálu výskytu.

V České republice se s kachničkou mandarínskou můžeme setkat celoročně. Nejčastěji to bývá v zimním období, kdy se do měst stahují jak naši ptáci, tak kachničky z okolních zemí – zpravidla to bývají jednotlivci či páry, větší počty zimujících jedinců jsou známy třeba ze zimovišť v Brně či Olomouci. Kachničky mandarínské u nás v současnosti i hníz-

dí. Po prvním prokázaném hnízdění v Lednici v roce 1980 následovala dlouhá pauza a novodobá historie se tak píše od roku 2008, kdy bylo prokázáno hnízdění na Hodonínsku. Zajímavostí může být fakt, že historicky vůbec první kachničkou mandarínskou z území dnešní České republiky byl jedinec ze sbírky korunního prince Rudolfa Habsburského a tento pták má jako místo původu uveden právě moravský Hodonín. Po princově sebevraždě v roce 1889 byla sbírka převedena do dnešního Přírodovědného muzea ve Vídni (NHMW), kde je doklad o moravské mandarínce uchováván v depozitáři.

Od roku 2009 je zaznamenáván pravidelný výskyt na řece Svratce v Brně, kde se podařilo prokázat první hnízdění v roce 2011, a od té doby zde kachničky hnízí i zimují pravidelně. V současné době existují na jižní Moravě tři mikropopulace kachniček, z nichž největší a jediná, která se úspěšně každoročně rozmnožuje, je ta brněnská.

Pozorování kachniček mandarínských je zajímavé během celého roku. Staří samci začínají přepeli-

chávat do pestrého svatebního šatu někdy již během posledních srpnových dní, nejčastěji během září; mladí tohoroční samci během září a počátkem října. V té době můžeme pozorovat menší skupinky, kačeři začínají tokat a namlouvají si samice. V Číně je kachnička mandarínská symbolem věrnosti a některá pozorování z Brna naznačují, že stejní partneři spolu skutečně mohou hnízdit opakovaně po více let.

Během léta i podzimu můžeme zastihnout kachničky i dál od vody při sbírání spadlého ovoce (mirabelek) a žaludů. Za mírné zimy lze podél toku narazit jednak na větší skupiny, obsazující tradiční zimoviště, jednak na jednotlivé páry. Teprve se zamrznutím velké části toku se ptáci sdruží do několika větších skupin, které využívají příkrmování od lidí. Podle průběhu zimy můžeme někdy již v únoru pozorovat páření, od poloviny března ptáci opouštějí zimoviště a období do konce dubna by se dalo nazvat dobou jarního neklidu – jednotlivé páry se potulují po okolí, můžeme je potkat u lesních potůčků, drobných jezírek a příležitostných mokřin,

Samice kachničky mandarínské s mláďaty. Foto: Vladimír Mikule

samice vyhledávají někdy za doprovodu samců, někdy samy vhodné dutiny k hnízdění (prohlížíjej nejen vhodné stromové dutiny, ale třeba i komíny na střechách domů – v Brně byly takto zaznamenány třeba při prohlížení komínů na Mendlově náměstí). V průběhu dubna a května zasedají samice na hnízda a někdy již na přelomu dubna a května, častěji však ve druhé půli května, můžeme pozorovat první rodinky. Malá kachňata vyskakují ze stromových dutin stejně jako mláďata hoholů severních či morčáků velkých.

Zajímavá je rozdílnost chování jednotlivých ptáků. Zatímco část kačerů hlídá partnerku např. u hnízdní dutiny, ale poté přenechá výchovu kachňat pouze samici, jiní kačeři pomáhají s voděním kachňat, a to od pouze pasivního doprovodu skupiny až po vodění a např. zahřívání mláďat. V jednotlivých případech vydrží rodinka spolu po celou dobu vodění mláďat a kačer v jejich společnosti i přepelichá, zatímco jiní otcové během pelichání rodinu opustí a vytvoří klasické „pánské“ kluby známé třeba i u kačerů kachen divokých. Individuální chování vykazují i samice. Zatímco některé by se mohly nazvat vzornými matkami a kachňata doprovázejí

na každém kroku, jiné kachny nechávají kachňata část dne zcela bez dozoru. Vzhledem k velikosti vyhlíhlých kachniček je významným prvkem mortality kromě špatného počasí hlavně predace, od dravých ryb přes norky americké a jiné drobné šelmy po vrány obecné. Velmi často tak můžete vidět kachnu či pár vodící pouze jedno či dvě kachňata. Během června a počátkem července kačeři přepelichávají do prostého šatu, kdy jsou velmi nenápadní a připomínají samice, v klidu přečkají léto a cyklus se opakuje. A kam tedy na kachničky vyrazit?

Kde kachničky pozorovat

Asi nejzajímavějším obdobím pro pozorování kachniček je květen a červen. Kačeři mají v té době ještě pestrý svatební šat a objevují se první rodinky kachen s kachňaty. Pokud vyrazíte na kachničky do Brna, ideální lokalitou pro pozorování je oblast Riviéry – mezi dálničním přivaděčem (49,1 km říčního toku) a jezem u koupaliště Riviéra (48,2 km). Můžete vystoupit na zastávce MHD Riviéra a projít kolem areálu koupaliště k řece, nebo využít zastávku Anthropos a vydat se dolů po proudu. Můžete zde narazit na jednotlivé kačery i skupinky, které zde budou trávit léto. V lokalitě některé páry hnízdí,

takže při troše štěstí zastihnete kachnu s kachňaty, někdy doprovázenou i kačerem. Kachničky zde můžete zastihnout téměř celoročně, navíc se zde poměrně dobře hledají. Kromě kachniček zde narazíte i na jiné druhy ptáků, jako je konipas horský, ledňáček říční, slípka zelenonohá, při prodloužení procházky k Pisáreckému jezu (50,2 km) to může být i skorec vodní. V zimě je oblast atraktivní pro kormorány velké, morčáky velké a příležitostně i pro jiné druhy (hvízdák eurasijský, volavka popelavá, volavka bílá).

se kachnám. Narazit na ně můžete na řadě míst na řece, jistotou zůstává oblast Riviéry, jezírko v Holečné, ale na menší skupinky se dá narazit třeba i na Brněnské přehradě – zpravidla v trojúhelníku mezi lodními zastávkami U kotvy, Osada a Rokle.

Během září a října kačeři přepelichávají do svatebního šatu a začínají tokat. Větší část populace se přesouvá na řeku do města a na významu nabývá především lokalita městských částí Komín a Jundrov – oblast mezi Komínskou lávkou (52,7 km –

Foto: Vladimír Mikule

Druhým místem, kde máte velkou pravděpodobnost, že nějakou kachničku uvidíte, je jezírko u divokých prasat v oboře Holedná v Brně-Kohoutovicích (zastávka Stará dálnice). Kachničky využívají jezírko velkou část roku, jeden pár zde poslední dva roky i hnízdil. Přes léto slouží jako místo pelichání pro větší počet ptáků.

V létě se kachničky stávají poměrně nenápadnými. Kačeři ztrácejí pestrý svatební šat a podobají

zastávka MHD Svratecká) a Jundrovským mostem (51,9 km – zastávka Optátova). Kačírci v té době tokají, prohánějí se a dvoří kachničkám. V listopadu a prosinci počty narůstají a dle průběhu zimy se kachničky více či méně sdružují do hejn. Komínská lávka je v posledních letech největším brněnským zimovištěm, můžete zde najednou pozorovat třeba i 35 kachniček. Musíte ovšem počítat s tím, že ptáci jsou značně mobilní a počty se i během jediného dne mění.

Foto: Vladimír Mikule

Kachničky zimují na několika lokalitách (celkem přes 50 jedinců), za zmínku stojí určitě i oblast lávky pro pěší na Poříčí (46,8 km, zastávka Poříčí). Během zimy se zde dá pozorovat někdy i přes 20 ptáků.

Pokud to máte do Brna daleko a chtěli byste kachničky mandarínské přesto pozorovat v průběhu celého roku, zkuste Podzámeckou zahradu v Kroměříži. Zdejší polovольný chov vznikl z potomků původního křídlovaného páru chovaného v místním zookoutku. Kachničky volně poletují po parku, některé hnízdí v budkách zookoutku, některé volně v dutinách stromů. Místní populace je vázána na příkrmování a řadu let se drží v areálu parku, aniž by pronikala do okolí (až na jednotlivé výlety např. na řeku Moravu). Mladé samice kachniček mandarínských se zpravidla snaží vyhnízdit co nejbližší místu, kde se vylíhly, což spolu se závislostí na příkrmování může být důvodem, proč se na této lokalitě nerozšířily dál.

Ať už vyrazíte na kachničky během kterékoliv části roku, počítejte s tím, že se jedná o poměrně skryté žijící ptáky, kteří se rádi schovávají např. pod převýslými břehy, v keřích, případně mohou posedávat

i na stromech. Tento druh patří mezi nejhůře sčítatelné vrubozobé ptáky, kteří se sčítají při mezinárodním sčítání vodních ptáků v průběhu každého ledna. Když se je naučíte hledat, budete překvapeni, že na první pohled prázdná řeka hostí početnou ptačí komunitu.

Vladimír Mikule

Literatura:

BANKS A.N., WRIGHT L.Ž., MACLEAN I.M.D., HANN C., REHFISH M.M. 2008: Review of the status of introduced non-native waterbird species in the area of the African-Eurasian Waterbird Agreement: 2007 update. British Trust for Ornithology Research Report No. 489. Mandarin Duck: 75 – 77.

BIRDLIFE INTERNATIONAL, 2012: Species factsheet: *Aix galericulata*. Online [2012-11-05]. Dostupné na <http://www.birdlife.org>

CRAMP S., SIMMONS K.E.L. 1977: Handbook of Birds of Europe, the Middle East and North Africa Vol. 1. Oxford University Press: Oxford

HÁŽEK V. 1994: 40 let pozorování ptáků na jižní Moravě. Nepublikovaný msc. dep. in ORNIS Muzea Komenského v Přerově.

LEVER CH. 2013: The Mandarin Duck. T & AD Poyser, Bloomsbury Publishing Plc., London.

MIKULE V. 2013: Hnízdění kachničky mandarínské (*Aix galericulata*) v České republice v letech 2011 a 2012. *Crex* 32: 23 – 34

SHURTLEFF L.L., SAVAGE C. 1996: The Wood Duck and the Mandarin: the northern wood ducks. University of California Press: Berkeley.